

nali Anschluss tehát lehetséges. A német diplomácia azonban várt. Olaszországot nem akarta visszariasztani; másrészt helyesnek látszott az antant megoszlását maradéktalanul kihasználni s a Rajnát megerősíteni. A szervezett regresszió nagy blokkjának szervezésébe fogtak tehát, hogy ennek expanziós politikája keretében Itália önként feladja Ausztriát. Megkezdődött a spanyol polgárháború és tüstént intervenciós háborúvá alakult át. Olaszország előtt csak most merült fel igazán a Földközi-tenger értelme. 1936 októberében a Berlin-Róma tengely tényvé vált, november 6.-án pedig aláírták a német-japán szerződést.

Egyidejűleg Délkelet-Európa felbomlasztásán dolgoztak. A román külügyminiszter tervezete, hogy Délkelet-Európát egy nagy biztonsági rendszerbe zárja, meghiúsult. A spanyol háború megpecsélte a német-olasz szövetséget és 1937 szeptember 27.-én Mussolini a tengely szilárd-ságát ünnepli Berlinben. Az Anschluss megtörténhetett.

A tengely állandóan támad s a demokráciák háborús fenyegetéssel hagyják zsarolni magukat és kitérnek. Szerző megmagyarázza, miért. Franciaország képes a háborút hallatlan elhatározottsággal keresztül vinni, a közvélemény azonban visszariad a háború kockázatától. Az olyan kormányt, amely határozottan szembeszállna a német-olasz középeurópai és Földközi-tengeri expanziós törekvésekkel, azzal gyanusítanak, hogy blokk-politikát és ideológiát űz. Anglia a tengely agresszív politikáját addig tűrte a vélt fölény mosolygó szkepticizmusával, amíg a nemzetközi szervezett regresszió erői túlnőttek rajta. A Chamberlain-Halifax kurzus irreális; fokozza a háborús veszedelmet s a nyugati hatalmak közös akcióját, amely 1938 februárjában már elő volt készítve, ismét kitolta. Bizonyos csalódások után azonban Anglia külpolitikája vissza fog térni Eden politikájához. A nagy ellenállási akció irányvonalait már most le kell fektetni. Új, merész módszerek szükségesek. A nagy béke-blokk, amely Londontól Moszkváig terjed, nem maradhat passzivitásban, ellentámadásra kell indulnia. Kettőre van szükség: az ellenfél háborúval való fenyegetőzésének a kivédésére s a saját erők hatékonyvá tételére. Az ellenfél győnge pontjait szisztematikusan kell leleplezni és visszavonulásra kényszeríteni. A regresszió fegyverkezési páncélja mögött kimerült gazdaság, félelemmel és elégedetlenséggel teli Hinterland húzódik meg. Lehetséges szintetikus kaucsukot előállítani, de nem lehet a megrendült népek „szintetikus“ harci morálját. Az ellentámadás minden előfeltétele adott. A nyugati hatalmak nagy döntés előtt állnak...

A könyv többet jelent külpolitikai elemzésnél. A könyv egyszersmind a kikerülhetetlen ellentámadás módszerét is megadja. (V.)

ZEVEDEIU BARBU: MINCIUNA IN LUMEA COPILULUI

(Ed. Cartea Românească, 1938.)

A lélektan hatalmas, különösképpen a gyakorlati irányban való fejlődése, igen nagy teret nyújtott a gyermeklélek sajátos megnyilvánulásaival való foglalkozás számára. A gyermek, mint kísérleti alany, az új behaviorista lélektanban is nagyszerűen bevált. Különösképpen a gyermeki intelligencia mérésével Binnét klasszikussá vált kísérletei óta, foglalkoztak sokan és foglalkoznak ma is. A maga nemében ezért hat bizonyos újdonság izzel a cluji *Stefănescu-Goangă* rektor szakszerű vezetése alatt álló Psychoteknikai és Psychológiai Intézetek fiatal asszisztensének, *Zevedei Barbunak* ez a most megjelent munkája, amelynek tárgya egy nehezebben lemérhető lelki jelenség: a gyermeki hazugság.

Uexküll elnevezése óta (Umvelt) a modern lélektan az *egyén világának* nevezi azt a különleges szemszöveget, amelyen keresztül az

egyén a külső világot felfogja saját átélései és bio-psychikai egységének szerves következményeképpen. M. Beniuc a *Heimat* megnevezés alá súritti az egyénnek ezt a sajátos és csak saját értékelési folyamatában megérthető és vizsgálható „világát”. Barbu Zevedeu a gyermeki hazugság tulajdonképpeni tárgyalása előtt — igen helyesen — a gyermeknek ezt a sajátos világot teszi vizsgálódása tárgyává, egész sereg adalékkal bizonyítva ama régi pedagógiai tévhit tarthatatlanságát, hogy a gyermek „miniatűr ember”, valamint azt a haeckeli felfogást, hogy a gyermek a primitív ember lelki korszakát éli. Barbu szerint a gyermek nem lelki egység, hanem állandó változás alatt álló lény. Állandóságának teljes hiánya, vágyainak rögzíthetlensége, ösztönös alkotókészsége kíváncsisága hullámainak játékszere. A teret, az időt, valamint saját lényét felfogni képtelen, azonosítja önmagát a külvilággal, majd a külvilágot magával. Sir, ha leesik a babája, mert az érzékletek közül nincs benne kikristályosodva az ego a non ego-tól. A racionálás hiánya, az ösztönös érzelmi értékelés jellemzik még ezt a világot, amelynek megismerése nélkül egyetlen a gyermekre vonatkozó tanulmány sem nyerhet igazi tudományos értéket.

A gyermek világának a maga jellegzetes voltában való felfogásából természetesnek tűnik, hogy Barbu a gyermeki hazugság fogalmának meghatározásakor mindjárt megteszi a különbséget a tudatos és nem tudatos hazugság között. Mert ha a gyermek, a maga differenciálatlan, ki nem alakult világának következményeképpen, amely a *vágyakat* a *tényektől* (bizonyos életkorig) képtelen elválasztani, azt állítja, hogy cseresznyét evett, holott csak szeretett volna, nem azonos azzal a pszichikai jelenséggel, amikor letagadja a feladott leckét.

A gyermeki hazugság keletkezésének, kifejlődése okainak és kóros változatainak részletes fejtegetése után, Barbu a könyv végén saját „test“-jét közli, melyet *Cady*, *Hurtshorne* és *May* angol szerzők utmutatásai nyomán készítette el a hazugság jelenlétének gyakorlati megállapítására. A 300 tíz-tizennégy éves alanyon kipróbált „test” (angolul: próba, a psychotechnikai kísérletek végzésére szolgáló kérdőív) 30 kérdésből áll, amelyre a gyermek igennel vagy nemmel felelhet. Természetesen a kérdések olyanok, hogy minden esetben csak az egyik válasz lehet az igaz, ha a másikat mondja a gyermek, úgy hazudik. Például az első kérdés: Mondtál már valaha rosszat, bármily csekélységet is tanítóról, annak a háta mögött? A hazugságra jobban hajlamos gyermek *nem*-mel felel, ami nyilvánvalóvá teszi, hogy hazudik. És így tovább 30 kérdésen. Különösen figyelemreméltó a „test” gyakorlati alkalmazásából nyert táblázat, amely Barbu szerint döntő és jelentős tényre mutat: nevezetesen, a hazugság mindig egy meglévő, elnyomott vágy, akarat nyomán keletkezik. Amint a közölt táblázatából is kitűnik, a megvizsgált fiúk 63 százaléka hazudott a saját erejével és hatalmával kapcsolatosan, míg a lányoknál, kiknél a hatalmi megnyilvánulás szükséglete jóval kisebb, a hazugság százalékaránya alig 8 százalékot tett ki. A tudással való dicsekvésben egyformán 17 százaléknyi a hazugság arányszáma, úgy a fiúk, mint a lányok között. Az erkölcsre és illemre vonatkozó kérdések körében viszont a lányok 60, a fiúk 48 százaléka felelt hazugsággal. Érdekesek és figyelemreméltóak Barbu városi és falusi környezetből kikerült gyermekeken végzett kísérletei. Arra a kérdésre például, hogy melyiket olvasta a pár felsorolt (de valójában nemlétező) híres könyv közül a falusi gyermekek majdnem 100 százalékban adták meg a tagadó választ, a városiak ellenben (akiknek a környezetében az olvasottság fontos és elismerésre számot tartható tulajdonság), már szép

számmal hazudták ennek meg annak a (nemlétező) könyvnek az olvasását.

A könyv, mely a honi fiatal román értelmiségiek nivós szemléjének, a *Freamătul Scoalei*-nek kiadványai között jelent meg, egy mélyenlátó és mégis gyakorlati eszközöket és célokat szemelött tartó kutató ujszerű, élvezetes stílussal megírt értékes munkája. (*Fekete Ferenc*)

E. M. REMARQUE: HÁROM BAJTÁRS. (Athenaeum. Budapest.)

A cím mindent megmond. Három férfi életközösségét, közös gondjait és küzdelmeit, illanó örömeit és bánatait tükrözi Remarque új regénye, mely a szolidaritás halkszavú, de annál megragadóbb kifejezése. Három bajtárs, akik együtt csinálták végig a világháborút, utána ismét összeállnak s a „békés“ polgári foglalkozás nem kevésbé küzdelmes frontján, egy autójavító műhely fedezékében robotolnak a mindennapi kenyérért. 1930, Berlinben vagyunk. Remarque nem fest korképet, a nagy, átfogó kép, a kivetülő távlat nem az ő eleme. Remarque mozaikokat rak egymásra, futó, illanó képeket vetít, töredéket, epizódot s így adja vissza az akkori élet egészét, egyetemesebb jelentésében. Helyenként a részletek gondos ábrázolásában, s alakjai sorsának meghitt átélésében Falladára emlékeztet. Igaz, őszinte könyv, alaphangjában kesernyés és fanyar, mint a háborús élmények illuziómentes nemzedéke. Legalább is Remarque az. A *Nyugaton a helyzet változatlan* szerzője, maga írja újabb regényében, hogy a háború utáni nemzedék olyan nehezen találja meg a szavakat, ha van is mondanivalója. „És még, ha tudjuk is a szavakat, akkor is szégyenkezünk kimondani. Igazában mindezek a szavak elmúlt évszázadokba valók. A mi századunk még nem alkotta meg érzelmei számára a szavakat. Csak bursikózus tud lenni — minden egyéb nem valódi.“

A három bajtárs élete is ilyen bursikózus, bohémes. De talán minden bohémia mögött ott bujkál a hiányérzet, a szemérmesen leplezett fájdalom s az öngyilkos bohémek szériája a legvégső tanuságtétel emellett. Csalódások, kiábrándulások, céltalanság és reménytelenség visszájába csaptak át; bohémségbe menekszik, majd sikertelen kísérlet után az adekvát tettebe — a öngyilkosságba. Erre néhány bohém kortársunk esete végleges példa.

Remarque fájdalmasan fanyar, szinte szárnyaszegett. De mivel szubjektive igaz, átélt eseményeket tükröz, meggyőzően hat, s nem taszít vissza.

A könyvön két szerelem viharzik át. Az egyik: a három bajtárs szerelme az — autóhoz. Ugy látszik, ez se utolsó szenvedély. Remarque olyan gyöngéd odaadással ír róla, oly elmerüléssel és szenvedelmesen, hogy ezért a passzióért szinte megirigyeljük. A mának technikus embertípusa ír itt prózában hőskölteményt a gépről.

A másik szerelem a Remarque, egy nő iránt. Autószerelmük viharzó, száguldó, ez a másik halkabb, fojtottabb, szemérmesebb. Talán ez is valami *mai*, sajátos; tárgyilagosabb, tartózkodóbb, mint az előző nemzedékeké. Remarquénak sikerült a férfi-nő vonatkozásban valami rendkívül finom, vonzó és meghatározó viszonylatot megjeleníteni. A motivum: a szerelem, „örök“. S alig van romancier, aki e témát elkerülte volna. De milyen más ez az indulat Remarquénál, mint pl. Kellermann Ingeborgjában. France Vörös lilimában, vagy akár Hauptmann Soanai eretnekében, Wells szenvedélyes barátok vagy Claude Anet: Ariane c. regényében! Hiján van diabolikusnak, démoninak, nem alkalmas a pszichoanalízis számára s éppoly távolesik Daudet Saphojától, mint mondjuk a Courts-Mahler regények hig érzelmességétől. Tiszta lira, két ember egymásbafonódó testi-lelki